

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-163>

УДК 336.1:352

РЕФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

REFORMING THE MECHANISM FOR ENSURING THE FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE'S TERRITORIAL COMMUNITIES UNDER MARTIAL LAW

Парубець Олена Миколаївна

доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5357-7581>

Дуброва Юрій Анатолійович

здобувач третього (PhD) рівня вищої освіти,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3386-0268>

Parubets Olena, Dubrova Yurii
Chernihiv Polytechnic National University

У статті досліджено теоретичні підходи до визначення поняття «фінансова безпека територіальних громад». Визначено складові зазначеної безпеки, а саме бюджетну, податкову, боргову, інвестиційну та соціальну безпеки, а також враховуючи активізацію процесів цифровізації – фінансову безпеку інформаційного простору територіальних громад. Запропоновано авторське визначення механізму забезпечення фінансової безпеки територіальних громад, наведено його структуру. Зазначено, що головне призначення зазначеного механізму полягає в забезпеченні функціонування територіальних громад в умовах війни та подальшого їх відновлення і розвитку у повоєнний період. Особливий акцент при розгляді зазначеного механізму робиться на можливостях використання цифрових інструментів та розвитку інституційної взаємодії.

Ключові слова: фінансова безпека, механізм, територіальні громади, цифрові інструменти, кібербезпека, збитки, відновлення, розвиток.

The article examines theoretical approaches to defining the concept of "financial security of hromadas". The article identifies the components of this security, namely, budgetary, tax, debt, investment and social security, as well as, given the intensification of digitalisation processes, financial security of the information space of hromadas. The authors propose their own definition of the mechanism for ensuring the financial security of hromadas as a set of subsystems, methods, approaches, and instruments that serve as the basis for developing an independent financial policy at the level of hromadas aimed at protecting against various threats and risks and ensuring their financial autonomy. It is noted that the main purpose of such a mechanism is to ensure the functioning of hromadas in the conditions of war and their further restoration and development in the post-war period. The paper identifies the internal and external factors that affect the financial security of hromadas in modern conditions. The study builds a structural model of the mechanism for ensuring the financial security of hromadas. The authors examine the issues, distinctive characteristics and potential for growth of the constituent subsystems of this mechanism. These include the mechanism of compensation for damages caused by Russia's military aggression against Ukraine, the mechanism of restoration of hromadas, the mechanism of securing communal property rights, the mechanism of ensuring social protection of hromadas' residents, and the mechanism of financing cybersecurity measures. The paper emphasises the need to change the paradigm of ensuring the financial security of hromadas by shifting the focus to rapid response and building an effective system for preventing and combating the threats of cyber attacks, increasing the number of cyber incidents and diversifying cyber risks. The research findings lend support to the notion that contemporary digital tools can be effectively employed in this context. It is observed that the development of a collaborative relationship between state and local executive authorities, local self-government, and investors is essential to ensure the financial security of hromadas in both wartime and post-war periods.

Keywords: financial security, mechanism, territorial communities, digital tools, cyber security, losses, restoration, development.

Постановка проблеми. Питання забезпечення фінансової безпеки на рівні держави, територіальних громад, суб'єктів господарювання та домогосподарств в умовах війни, невизначеності та ризиків набувають особливої актуальності в умовах, коли повномасштабне вторгнення Росії в Україну спричинило руйнування економіки, інфраструктури, житлово-комунального господарства територіальних громад (ТГ), скорочення або закриття бізнесу, втрату робочих місць, обумовило зростання кількості внутрішньо переміщених осіб. У сукупності це призвело до виникнення диспропорцій соціально-економічного стану територіальних громад та їх поділу на громади, де ведуться активні бойові дії, тимчасово окуповані, деокуповані громади і відносно безпечні громади. Забезпечення фінансової безпеки територіальних громад є першочерговим завданням як для органів державної виконавчої влади, так і місцевого самоврядування. Існує тісний взаємозв'язок і взаємовплив між фінансовою безпекою держави та фінансовою безпекою територіальних громад. Виходячи з цього при розробці і реалізації стратегії та тактики державної політики щодо забезпечення фінансової безпеки територіальних громад повинні враховуватися різниці у фінансових можливостях їх відновлення та розвитку, а також їх фінансовий потенціал, наявні природні, виробничі, трудові та інші ресурси і можливості їх використання. Як відомо, політика забезпечення фінансової безпеки територіальних громад розробляється на основі відповідного механізму, який в умовах гібридної війни та зростання видатків на відновлення економіки, інфраструктури, житлово-комунального господарства, вирішення соціальних, екологічних проблем та виникнення різноманітних ризиків потребує суттєвої трансформації. Саме цим і обумовлюється актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення фінансової безпеки територіальних громад стали предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців. На сьогоднішній день поняття «фінансова безпека територіальних громад» не закріплено на законодавчому рівні, що обумовлює різні підходи науковців до його трактування, обґрунтування складових елементів та показників їх оцінки.

Значна кількість наукових праць присвячена дослідженню сутності, методиці оцінювання, обґрунтуванню складових елементів

економічної безпеки територіальних громад. Автори роботи [1] серед складових економічної безпеки територіальних громад виділяють дві основні. Перша – це ресурсно-фінансова складова, яка включає бюджетну і кадрову складові, друга – інвестиційно-інноваційна складова.

Дещо інший підхід до складових економічної безпеки територіальних громад наводять М. М. Бурик та О. В. Попов. На їхню думку структурними елементами економічної безпеки територіальних громад виступають конкурентоздатність економіки, стабільність економічної системи, справедливий розподіл економічних благ [2].

В роботі [3] вказується на те, що дефініція понять «економічна» і «фінансова» безпека не відповідають існуючій парадигмі і викликають необхідність проведення подальших досліджень в напрямку структуризації «чинників й компонентів економічної та фінансової безпеки від рівня територій до національного рівня».

О. П. Кириленко [4] зазначає, що «фінансова безпека територіальних громад виступає важливою складовою фінансової безпеки держави», основними її елементами є бюджетна, боргова безпека, фінансова безпека комунального сектору територіальних громад.

Н. Бак, досліджуючи сутність, складові та загрози фінансової безпеки територіальних громад, вказує на те, що більш широким і комплексним є поняття «фінансова безпека територій». До складу останньої авторка відносить три складові, а саме фінансову безпеку домогосподарств, суб'єктів господарювання та територіальних громад [5].

О. Стащук та М. Жук у структурі фінансової безпеки об'єднаних територіальних громад (ОТГ) виділяють наступні складові: банківську, боргову, валютну, бюджетну, грошово-кредитну, податкову безпеки, безпеку фінансових послуг небанківського характеру. На основі оцінки зазначених складових, на думку авторів, можливо визначити стійкість ОТГ до ризиків, а також спроможності виконувати покладені на них фінансові зобов'язання [6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Погоджуємося з думкою науковців, щодо сутності та складових фінансової безпеки ТГ. Однак, процеси, що відбуваються в умовах впровадження військового стану, змін у нормативно-законодавчій базі, зростання диспропорцій

соціально-економічного становища ТГ обумовлюють необхідність акцентування уваги на таких складових елементах фінансової безпеки ТГ як бюджетна, податкова, боргова, інвестиційна та соціальна безпеки, а також фінансова безпека інформаційного простору ТГ. Остання в умовах гібридної війни, збільшення кількості кібератак на органи місцевого самоврядування, цифрову та критичну інфраструктуру при відсутності коштів на заходи з кібербезпеки може призвести до суттєвого погіршення стану фінансової безпеки ТГ.

Також в умовах активізації цифровізації громад, яка обумовлюється відкритістю і прозорістю бюджетного процесу та під час війни дає змогу фіксувати нанесені збитки місцевій економіці, інфраструктурі, житлово-комунальному господарству, потребує розробки дієвого механізму їх компенсації. В існуючих дослідженнях, присвячених фінансовій безпеці ТГ, практично не відображено важливий компонент її забезпечення в умовах війни, а саме страхування, особливо кіберстрахування, страхування від військових ризиків.

Взаємодоповненість і взаємообумовленість зазначених вище складових фінансової безпеки ТГ потребує суттєвої трансформації механізму їх забезпечення і реалізації в умовах впровадження воєнного стану та повоєнного відновлення економіки на рівні територіальних громад.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності реформування механізму забезпечення фінансової безпеки ТГ та розробці його структурної моделі функціонування в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Механізм забезпечення фінансової безпеки ТГ являє собою сукупність підсистем, методів, підходів, інструментів та виступає основою розробки самостійної фінансової політики на рівні ТГ, спрямованої на захист від різноманітних загроз і ризиків та забезпечення їх фінансової автономії. Головне призначення зазначеного механізму полягає в забезпеченні функціонування ТГ в умовах війни та подальшого їх відновлення та розвитку в повоєнний період.

На стан фінансової безпеки ТГ впливають внутрішні та зовнішні загрози, основними серед яких є військові дії, руйнування місцевої економіки і інфраструктури, закриття бюджетотворюючих підприємств або перенесення їх діяльності в більш безпечні регіони, зростання кількості внутрішньо переміщених осіб, шахрайські схеми з бюджетними ресурсами

ТГ, ухилення від сплати місцевих податків і зборів, кібератаки тощо.

ТГ характеризуються власними особливостями і специфікою функціонування, диспропорціями в соціально-економічному становищі що обумовлює складність в розробленні уніфікованої методики оцінювання рівня їх фінансової безпеки, особливо в умовах війни, коли доступ до збору і аналізу достовірних статистичних даних обмежений. Враховуючи вищезазначене, суттєвої модифікації потребує система показників оцінювання рівня фінансової безпеки на рівні громад з метою її адаптації до сучасних умов.

В методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України дається визначення фінансової безпеки держави, до складу якої входять банківська, боргова, бюджетна, валютна, грошово-кредитна безпеки, безпека небанківського фінансового ринку, наведені індикатори та порядок їх розрахунку. Однак, зазначена методика не містить положень щодо визначення складових фінансової безпеки ТГ та підходів до їх оцінювання. Виходячи з цього, питання формування системи індикаторів оцінювання фінансової безпеки ТГ залишаються відкритими, особливо в умовах невизначеності і ризику функціонування громад [7].

В сучасних умовах фінансова безпека ТГ тісно пов'язана з поняттями фінансової спроможності ТГ. На думку авторів роботи [8], фінансова спроможність ТГ є одним із найважливіших факторів розвитку громад. Будучи комплексним показником, фінансова спроможність складається з бюджетної спроможності, фінансової спроможності домогосподарств і фінансової спроможності суб'єктів господарювання. При цьому основу формування та забезпечення фінансової спроможності ТГ складають фінансові ресурси громад.

М. Д. Пасічний та Р. О. Обухов [9] під фінансовою спроможністю ТГ розуміють здатність останніх формувати достатній обсяг доходів бюджету для здійснення видатків, передбачених законодавством, зазначаючи при цьому, що «фінансова спроможність ТГ безпосередньо залежить від інституційної спроможності органів місцевого самоврядування впливати на динаміку, обсяг і структуру бюджетних доходів».

Досліджуючи фінансову спроможність ОТГ І. О. Лютий та Н. Я. Спасів зазначають, що це здатність органів місцевого самоврядування за рахунок власних бюджетних коштів, а також законодавчо визначених джерел надходжень

забезпечити необхідний рівень фінансових ресурсів та фінансову автономність для подальшого соціально-економічного розвитку громад і підвищення добробуту їх мешканців [10].

На основі проведеного теоретичного дослідження можливо зробити висновок, що більшість науковців вказують на потенціал забезпечення фінансової спроможності ТГ при умові ефективного формування, використання і розподілу наявних фінансових ресурсів у поточному та довгостроковому періодах.

У 2015 р. була прийнята Методика оцінки спроможності територіальних громад, в якій під останньою розуміють «здатність ТГ самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання публічних послуг, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури». Серед критеріїв оцінки рівня спроможності ТГ наведено чисельність населення, яке постійно проживає на її території, чисельність учнів, площа ТГ, індекс податкоспроможності бюджету, частку місцевих податків та зборів у доходах бюджету спроможної ТГ, та зазначено їх числові значення та оціночний рівень [11].

У дослідженні [12] проведено аналіз показників фінансової спроможності ТГ у 2021 р. і 2023 роках. Порівняльний аналіз здійснено на основі розрахунку 11 індикативних показників, визначених на основі даних про доходи і видатки бюджетів ТГ в розрахунку на одного мешканця та показників виконання відповідних бюджетів. У довоєнному 2021 р. і другому році війни 2023 р. кількість ТГ складала 1438 одиниць. Позитивний рівень спроможності у 2021 р. спостерігався у 1034 громадах, у 2023 р. їх кількість знизилась до 1009. На думку авторів проведеного дослідження, це свідчить про «адаптацію місцевої бюджетної політики до викликів воєнного часу». За підсумками 2023 року 495 ТГ мають високий рівень спроможності, 314 – оптимальний, 200 – задовільний, 247 – низький і 182 – критичний рівень спроможності, який зафіксовано на рівні ТГ 16 областей. У висновках проведеного дослідження, зокрема, зазначено на необхідності удосконалення існуючих підходів до розроблення державної регіональної політики, а також політики відновлення ТГ в напрямку розроблення і реалізації механізмів їх підтримки.

В сучасних умовах механізм забезпечення фінансової безпеки ТГ повинен базуватися

на захисті інтересів органів державної влади, місцевого самоврядування, представників місцевого бізнесу, мешканців громад, кредиторів, інвесторів, партнерів. Враховуючи це, на нашу думку, структурна модель механізму забезпечення фінансової безпеки ТГ повинна включати складові, наведені на рис. 1.

Розглянемо більш детально основні складові механізму забезпечення фінансової безпеки ТГ. Основними підсистемами зазначеного механізму, які набувають особливо актуального значення в умовах впровадження воєнного стану виступають механізм відшкодування збитків завданих військовою агресією Росії проти України, механізм відновлення ТГ, механізм закріплення права комунальної власності, механізм забезпечення соціального захисту мешканців ТГ, механізм фінансування заходів забезпечення кібербезпеки.

Механізм відшкодування збитків потребує удосконалення нормативно-правового забезпечення його функціонування, створення на рівні ТГ реєстру збитків, нанесених об'єктам інфраструктури, комунальним підприємствам, приватному бізнесу, житловому фонду тощо. Ефективність відновлення ТГ потребує переведення процесів фіксації збитків у цифровий формат, формування інтерактивної карти завданих руйнувань, а також розроблення єдиної методики оцінювання збитків, за допомогою якої можна буде точно визначити обсяг фінансових ресурсів, необхідних для відбудови пошкоджених об'єктів та джерела їх формування.

Відновлення економіки держави починається з відновлення на рівні ТГ і передбачає розроблення відповідного механізму для прискорення процесів відбудови пошкоджених об'єктів. Механізм відновлення ТГ знаходиться на стадії формування і регулюється Законом України «Про засади державної регіональної політики», Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад».

Саме в останньому нормативному документі визначено критерії віднесення ТГ до територій відновлення, розписано складові проекту плану відновлення ТГ, зокрема можливі джерела фінансування, встановлено чіткі терміни розробки таких планів, а саме до 31 грудня 2027 року, зазначено органи, що затверджують плани відновлення ТГ та контролюють процес їх виконання [17].

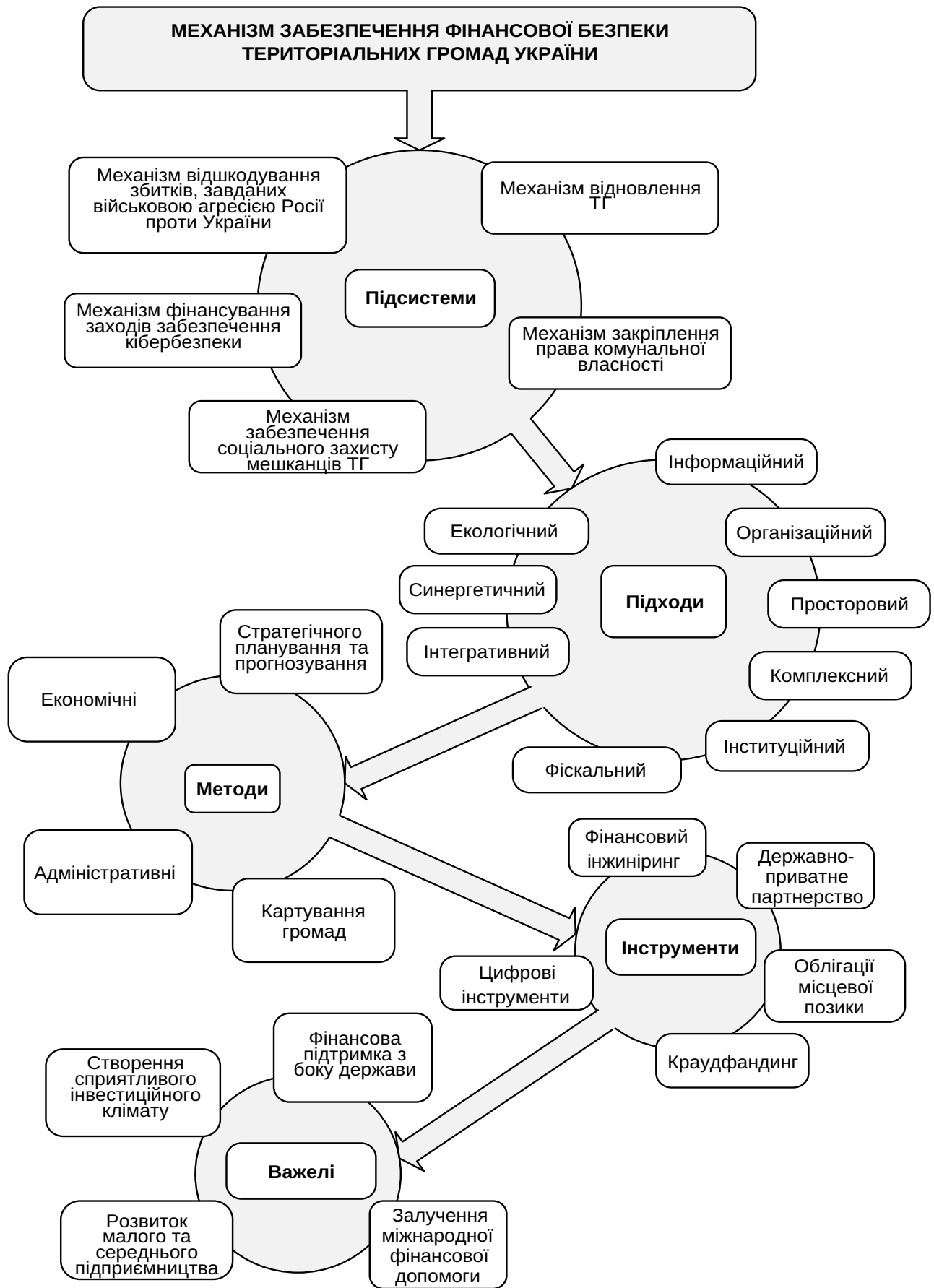

Рис. 1. Структурна модель механізму забезпечення фінансової безпеки ТГ

Джерело: складено авторами на основі [13–16]

Забезпечення ефективності функціонування механізму відновлення ТГ потребує впровадження новітніх інструментів управління проектами відбудови, а також ресурсами, виділеними на їх реалізацію. Одним із таких інструментів є цифрова екосистема для підзвітного управління відновленням (DREAM), створена на державному рівні для забезпечення прозорості процесів відбудови, підзвітності використання виділених коштів, мінімізації корупційних ризиків, допомоги ТГ в залученні внутрішніх та іноземних інвестицій. Механізм відновлення ТГ повинен базуватися на взаємодії і координації дій органів державної, місцевої виконавчої влади, місцевого самоврядування та інвесторів [18].

Потужним інструментом забезпечення відновлення ТГ може стати випуск облігацій місцевої позики. Зазначені облігації повинні випускатися не тільки з метою погашення дефіциту місцевих бюджетів, але і фінансування відбудови ТГ, реалізації екологічних проектів тощо. Для цього необхідно внести відповідні зміни в законодавчу базу регулювання емісії та обігу облігацій місцевої позики, надати ТГ права на їх випуск і використання для залучення коштів на відбудову пріоритетних секторів місцевої економіки.

Розглянуті механізми, а саме відшкодування збитків і відновлення ТГ тісно пов'язані з механізмом закріплення права комунальної власності. Не дивлячись на проведення реформи фінансової децентралізації та адміністративно-територіальної реформи, не вирішеними залишаються питання стосовно реформування інституту права власності, що, в свою чергу, ускладнює процес відшкодування збитків і відновлення потенціалу ТГ. Воєнні дії призвели до зниження вартості земельних ресурсів, зростання випадків неправомірного вилучення або відчуження об'єктів комунальної власності, рейдерських атак. Все це є результатом існуючих колізій в законодавстві і потребує внесення відповідних змін щодо закріплення і чіткого розмежування права комунальної власності.

Зниження життєвого рівня населення, погіршення демографічної ситуації, зростання безробіття, старіння нації – це неповний перелік факторів, які в сучасних умовах здійснюють негативний вплив на стан фінансової безпеки ТГ. У зв'язку з цим постає потреба розроблення дієвого механізму забезпечення соціального захисту мешканців ТГ, враховуючи можливість прийняття внутрішньопереміщених осіб, надання їм фінансової підтримки

і широкого спектру соціальних послуг. Зниження витрат на соціальний захист мешканців ТГ можливо досягти шляхом створення нових робочих місць, стимулювання розвитку малого бізнесу, розробки програм соціалізації та інтеграції ВПО у громадах.

В період епохи цифровізації економіки і суспільства забезпечення фінансової безпеки ТГ безпосередньо залежить від розвитку цифрової інфраструктури і ступеня її захисту. Зростання кількості кібератак на органи місцевого самоврядування, критичну інфраструктуру, комунальні підприємства, бюджетні установи потребує розроблення відповідного механізму фінансового забезпечення заходів кібербезпеки. У статті 13 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [19] зазначено, що «джерелами фінансування робіт і заходів із забезпечення кібербезпеки та кіберзахисту є кошти місцевих бюджетів, а також інші джерела, не заборонені законодавством». Відсутність на рівні ТГ дієвих механізмів фінансового забезпечення заходів кібербезпеки призводить до значних фінансових втрат та формування негативного іміджу органів місцевого самоврядування.

В умовах цифровізації зростають загрози для кібербезпеки ТГ по причині використання штучного інтелекту для здійснення кібератак. У зв'язку з цим необхідна зміна парадигми забезпечення фінансової безпеки ТГ в напрямку перенесення акценту на швидке реагування і побудову ефективної системи запобігання і боротьби із загрозами кібератак, збільшенням кількості кіберінцидентів та диверсифікацією кіберризиків. Це вимагає від органів місцевого самоврядування пошуку інноваційних рішень спрямованих на забезпечення кібербезпеки ТГ

Висновки. В умовах зростання диспропорцій соціально-економічного розвитку територій, викликаних війною та невизначеністю ситуації на майбутнє, питання забезпечення фінансової безпеки ТГ потребують розроблення конкретних заходів, спрямованих на реформування механізму забезпечення вищезазначеної безпеки з урахуванням специфіки, ресурсного потенціалу, перспектив відновлення і розвитку кожної громади.

Фінансова безпека держави не може бути досягнута при зниженні показників, що характеризують стан фінансової безпеки ТГ. Зростання рівня фінансової безпеки ТГ в сучасних умовах потребує підвищення результативності фінансового моніторингу процесу формування і використання коштів місцевих

бюджетів, розроблення нових і удосконалення існуючих нормативно-законодавчих актів, посилення дієвості заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією, розвитку взаємодії органів державної, місцевої виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. В умовах цифровізації економіки і суспільства забезпечення фінансової безпеки ТГ не можливо досягти без використання сучасних цифрових інструментів, розбудови цифрової інфраструктури. Використання різноманітних цифрових інструментів на рівні громад

забезпечить підвищення ефективності управління їх ресурсним потенціалом, буде сприяти прозорості процесу фіксації збитків і виплати відшкодувань, розробленню проектів відбудови. Виходячи з цього, реформування механізму забезпечення фінансової безпеки ТГ потребує цифрової трансформації громад, підвищення рівня їх кібербезпеки, використання можливостей краудфандингових та краудінвестингових платформ, розроблення інтерактивних карт завданих руйнувань, а також відновлення і розвитку громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волосюк М. В., Сіренко І. В. Економічна безпека територіальної громади в системі забезпечення її сталого розвитку. *Економіка та держава*. 2021. № 6. С. 105–109. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.6.105>
2. Бурик М. М., Попов О. В. Забезпечення економічної безпеки територіальних громад в умовах бойових дій на території України. *Економіка і регіон*. Полтава: ПНТУ. 2023. № 4(91). С. 243-248. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2023.4\(91\).3219](https://doi.org/10.26906/EiR.2023.4(91).3219)
3. Бурлуцький С. В., Бурлуцька С. В. Економічна та фінансова безпека регіонів в умовах децентралізації. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2015. № 6. С. 16–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VISUNU_2015_6_5.
4. Кириленко О. До питання про сутність і структурування фінансової безпеки територіальних громад. Дев'яті Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія: збірник наукових праць (м. Тернопіль, 17 листопада 2023 р.). Тернопіль, 2023. С. 93–96. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/49417>
5. Бак Н. Фінансова безпека територіальних громад в Україні: сутність, структурні складові, загрози. *Світ фінансів*. 2019. № 1. С. 98-110. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1098/1101>
6. Стащук О., Жук М. Фінансова безпека територіальних громад, як ключовий фактор забезпечення їх сталого розвитку. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2021. № 3. С. 54–60. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2021-03-54-60>
7. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
8. Сембер С. В., Чубарь О. Г., Машіко К. С. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової спроможності і фінансових ресурсів територіальної громади. *Регіональна економіка*. 2015. № 3. С. 81–90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2015_3_11.
9. Пасічний М. Д., Обухов Р. О. Фінансова спроможність територіальних громад у контексті забезпечення соціально-економічного розвитку. *Бізнес-інформ*. 2024. № 4. С. 221–229. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-4-221-229>
10. Лютий І., Спасів Н. Оцінка фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад. *Фінанси України*. 2019. № 7. С. 92–112. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2019.07.092>
11. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад : постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 № 214. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>
12. Казюк Я., Герасимчук І. Порівняльний аналіз фінансової спроможності територіальних громад (на основі показників 2021 та 2023 років). Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/news/18171>
13. Мунько А. Ю. Фінансова безпека територіальних громад: генеза та розвиток теоретичної бази. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. №4. С. 47–57. DOI: <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.4.6>
14. Парубець О. М., Сугоняко Д. О., Краснянська Ю. В. Напрями вдосконалення механізму фінансування житлово-комунального господарства України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 8. С. 302–306.
15. Парубець О., Забаштанський М. Використання інструментів фінансового інжинірингу як основи розвитку територіальних громад. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 4(28). С. 210–216. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-4\(28\)-210-216](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-4(28)-210-216)

16. Парубець О. Цифрові інструменти управління місцевими фінансовими ресурсами. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 4 (36). С. 225–237. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-225-237](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-225-237)
17. Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 2023 р. № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-%D0%BF#Text>
18. Цифрова екосистема для підзвітного управління відновленням (DREAM). URL: <https://dream.gov.ua/ua>
19. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. Закон України 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163->

REFERENCES:

1. Volosiuk, M. and Sirenko, I. (2021). Ekonomichna bezpeka terytorialnoi hromady v systemi zabezpechennia yii staloho rozvytku [Economic security of the territorial community in the system of providing its sustainable development]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, vol. 6, pp. 105–109. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.6.105>
2. Buryk, M., Popov, O. (2023). Zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky terytorialnykh hromad v umovakh boiovykh dii na terytorii Ukrainy [Ensuring economic security of territorial communities in conditions of armed conflicts on the territory of Ukraine]. *Ekonomika i rehion – Economics and Region*, no. 4(91), pp. 243–248. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2023.4\(91\).3219](https://doi.org/10.26906/EiR.2023.4(91).3219)
3. Burlutskyi S. V., Burlutska S. V. (2015) Ekonomichna ta finansova bezpeka rehioniv v umovakh detsentralizatsii [Economic and financial security of regions in terms of decentralization]. *Visnyk Skhidnoukrajins'koho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia – Scientific journals of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*, no. 6, pp. 16–21. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSUNU_2015_6_5
4. Kyrylenko O. (2023). Do pytannia pro sutnist i strukturuvannia finansovoi bezpeky terytorialnykh hromad [On the Question of the Essence and Structuring of Financial Security of Territorial Communities]. Ninth All-Ukrainian Scientific Readings in Memory of S. I. Yuria: Collection of Scientific Papers (Ternopil, November 17, 2023), pp. 93–96. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/49417>
5. Bak N. (2019) Finansova bezpeka terytorialnykh hromad v Ukraini: sutnist, strukturni skladovi, zahrozy [Financial security of territorial communities in Ukraine: essence, structural components, threats]. *Svit finansiv – World of Finance*, no. 1, pp. 98–110. Available at: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1098/1101>
6. Stashchuk O., Zhuk M. (2021). Finansova bezpeka terytorialnykh hromad, yak kliuchovyi faktor zabezpechennia yikh staloho rozvytku [Financial security of territorial communities as a main factor for ensuring their sustainable development]. *Ekonomichnyi chasopys Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Economic Journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*, no. 3, pp. 54–60. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2021-03-54-60>
7. Metodychni rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy, zatverdzeni Nakazom Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29.10.2013 r. № 1277 [Methodological Recommendations for Calculating the Level of Economic Security of Ukraine, approved by the Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine dated October 29, 2013, No. 1277]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
8. Sember S. V., Chubar O. H., Mashiko K. S. (2015). Teoretychni pidkhody do vyznachennia sutnosti finansovoi spromozhnosti i finansovykh resursiv terytorialnoi hromady. [Theoretical approaches to defining the essence of community's financial capability and resources]. *Rehionalna ekonomika – Regional economy*, no. 3, pp. 81–90. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2015_3_11
9. Pasichnyi M. D., Obuhov R. O. (2024). Finansova spromozhnist terytorialnykh hromad u konteksti zabezpechennia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku. [Financial Capacity of Territorial Communities in the Context of Ensuring the Socioeconomic Development]. *Biznes-inform – Business-inform*, no. 4, pp. 221–229. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-4-221-229>
10. Ljutyj I., Spasiv N. (2019). Otsinka finansovoi spromozhnosti obiednanykh terytorialnykh hromad. [Assessment of the financial capacity of united territorial communities]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, no 7, pp. 92–112. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2019.07.092>
11. Pro zatverdzhennia Metodyky formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 08.04.2015 № 214. [On Approving the Methodology for Forming Capable Territorial Communities: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 8, 2015, No. 214]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>

12. Kaziuk Ya., Herasymchuk I. Porivnialnyi analiz finansovoi spromozhnosti terytorialnykh hromad (na osnovi pokaznykiv 2021 ta 2023 rokiv) [Comparative Analysis of the Financial Capacity of Territorial Communities (Based on Indicators from 2021 and 2023)]. Detsentralizatsiia. Available at: <https://decentralization.ua/news/18171>
13. Munko A. Yu. (2022). Finansova bezpeka terytorialnykh hromad: heneza ta rozvytok teoretychnoi bazy. [Financial security of territorial communities: genesis and development of theoretical base]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriya: Publichne upravlinnia ta administruvannia – Taurida Scientific Herald. Series: Public Management and Administration*, no. 4, pp. 47–57. DOI: <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.4.6>
14. Parubets, O. M. Sugonyako, D. O. and Krasnyanska, Y. V. (2017). Napriamy vdoskonalennia mekhanizmu finansuvannia zhytlovo-komunalnogo hospodarstva Ukrainy [Ways for improving the mechanism of financing of the public utilities sector of Ukraine]. *Ckhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia – Eastern Europe: Economy, Business and Management*, no. 8, pp. 302–306.
15. Zabashtanskyi M. (2022). Vykorystannia instrumentiv finansovoho inzhynirynhu yak osnovy rozvytku terytorialnykh hromad [Use of financial engineering tools as a basis for the development of territorial communities]. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-4\(28\)-210-216](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-4(28)-210-216)
16. Parubets O. (2023). [Digital tools to manage local financial resources of territorial communities]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, no. 4(36), pp. 225–237. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-225-237](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-225-237)
17. Pro zatverdzhennia poriadkiv z pytan vidnovlennia ta rozvytku rehioniv i terytorialnykh hromad. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 lypnia 2023 r. № 731 [On Approving Procedures for the Restoration and Development of Regions and Territorial Communities. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 18, 2023, No. 731]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-2023-%D0%BF#Text>
18. Tsyfrova ekosystema dlia pidzvitnoho upravlinnia vidnovlenniam [Digital Ecosystem for Accountable Recovery Management (DREAM)]. Available at: <https://dream.gov.ua/ua>
19. Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy. Zakon Ukrainy 5 zhovtnia 2017 roku № 2163-VIII [On the Basic Principles of Ensuring Cybersecurity in Ukraine. Law of Ukraine dated October 5, 2017, No. 2163-VIII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163->